

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

જી.એમ. ભારત કોર્કિંગ કોલ લિ., પશ્ચિમ બંગાળ

વિરુદ્ધ

શિવ કુમાર દુષાદ અને અન્ય

નવેમ્બર ૨, ૨૦૦૦

[ન્યાયમૂર્તિ એમ.બી. શાહ અને ન્યાયમૂર્તિ ડી.પી. મોહપાત્રા]

સેવા કાયદો:

જન્મતારીખ- ફેરફાર- કર્મચારીએ સેવામાં જોડાયાના લાંબા સમય પછી તેની જન્મતારીખ અંગે વિવાદ ઊભો કર્યો- નોકરીદાતાએ સેવા નિયમો અથવા સામાન્ય સૂચનાઓ હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર જન્મતારીખની સાચી તારીખ નક્કી કરી- કોઈ ગાણિતિક ભૂલ અથવા ટાઇપગ્રાફિકલ (ટાઈપિંગની) ભૂલો નથી- તેમાં હસ્તક્ષેપ- વડી અદાલત દ્વારા- ઠરાવવામાં આવ્યું: આવી પરિસ્થિતિઓમાં વડી અદાલતે નોકરીદાતાના નિર્ણયમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં- ભારતનું સંવિધાન, અનુચ્છેદ ૨૨૬.

અપીલકર્તા-નોકરીદાતા દ્વારા ખાણ અધિનિયમ, ૧૯૫૨ હેઠળ નિભાવવામાં આવતા ફોર્મ બી રજિસ્ટરમાં પ્રતિવાદી-કર્મચારીનું જન્મ વર્ષ

૧૯૩૨ તરીકે નોંધાયેલું હતું. પ્રતિવાદી ૬૦ વર્ષની ઉંમર પૂર્ણ થતાં ૧૯૯૨ માં વયનિવૃત્ત થવાના હતા.

૧૯૭૩ માં પ્રતિવાદીએ ગેસ ટેસ્ટિંગ અને માઈનિંગ સિરદારશિપનું પ્રમાણપત્ર મેળવ્યું હતું અને ઉક્ત પ્રમાણપત્રમાં તેમની જન્મતારીખ ૯.૨.૧૯૩૬ દર્શાવવામાં આવી હતી. પ્રતિવાદીની જન્મતારીખમાં દેખીતી વિસંગતતાને ધ્યાનમાં રાખીને, અપીલકર્તાના મેડિકલ બોર્ડે સંબંધિત સેવા નિયમો હેઠળ પ્રતિવાદીની જન્મતારીખ ૧૩.૧૦.૧૯૩૬ તરીકે નક્કી કરી હતી. તે અનુસાર, પ્રતિવાદી ૧૩.૧૦.૧૯૯૬ ના રોજ વયનિવૃત્ત થવાના હતા.

ત્યારબાદ, પ્રતિવાદીએ તેમની જન્મતારીખ ૯.૨.૧૯૩૬ તરીકે બદલવાના નિર્દેશ માટે વડી અદાલત સમક્ષ એક રિટ પિટિશન દાખલ કરી હતી. વડી અદાલતે રિટ પિટિશન મંજૂર કરી હતી. તેથી આ અપીલ.

અપીલ મંજૂર કરતાં, અદાલતે

ઠરાવ્યું:

૧. એવા કેસમાં જ્યાં કર્મચારીની જન્મતારીખ અંગેનો વિવાદ સેવામાં જોડાયાના લાંબા સમય પછી ઊભો કરવામાં આવ્યો હોય અને આ મામલો સંબંધિત સત્તાધિકારીના ધ્યાન પર આવ્યો હોય અને નોકરીદાતા દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા સેવા નિયમો અથવા સામાન્ય સૂચનાઓ હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયાને અનુસરીને નક્કી કરવામાં આવ્યો હોય અને કર્મચારીનો એવો કોઈ કેસ ન હોય કે રેકૉર્ડ પર દેખીતી રીતે કોઈ ગાણિતિક ભૂલ અથવા ટાઈપગ્રાફિકલ ભૂલ થઈ હોય, ત્યારે વડી અદાલતે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ તેની અસાધારણ હકૂમતનો ઉપયોગ કરીને નોકરીદાતાના નિર્ણયમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં. [૩૪૧-એફ-૭]

૨. કર્મચારીની જન્મતારીખ માત્ર કર્મચારી માટે જ નહીં પરંતુ નોકરીદાતા માટે પણ મહત્વપૂર્ણ છે. કર્મચારી દ્વારા આપવામાં આવેલી સેવાની લંબાઈ પર તે વયનિવૃત્તિના કેટલા લાભો મેળવવા પાત્ર થશે તેનો આધાર રાખે છે. તેથી,

આવા મામલાઓમાં વિવાદનો નિર્ણય કરતી વખતે અદાલતોએ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે સેવામાં જોડાયાના લાંબા સમય પછી જન્મતારીખમાં ફેરફાર, ખાસ કરીને જ્યારે કર્મચારી ટૂંક સમયમાં નિવૃત્ત થવાનો હોય, જે વહીવટના સામાન્ય નિયમ મુજબ નિભાવવામાં આવતા સેવા રેકૉર્ડમાં નોંધાયેલી તારીખને ખોરવી નાખશે, તેને સામાન્ય રીતે સ્વીકારવી જોઈએ નહીં. આવા કેસમાં તે કર્મચારી પર બોજ ભારે હોય છે જે અદાલતમાં એવો કેસ લઈને આવે છે કે નોકરીદાતા દ્વારા નિભાવવામાં આવતા સેવા રેકૉર્ડમાં જન્મતારીખ અસત્ય અને ખોટી છે. આ બોજ માત્ર નિર્ણાયક પ્રકૃતિના સ્વીકાર્ય પુરાવા રજૂ કરીને જ હળવો કરી શકાય છે. મોટી સંખ્યામાં કેસોમાં જે કર્મચારીઓ નિવૃત્તિની અણી પર હોય છે તેઓ સેવા રેકૉર્ડમાં નોંધાયેલી જન્મતારીખની શુદ્ધતા અંગે વિવાદ ઊભો કરે છે અને અદાલતો સેવા રેકૉર્ડમાં જન્મતારીખની નોંધણીના આધારે વ્યવસ્થાની તારીખથી આગળ આવા કર્મચારીઓને ચાલુ રાખવા માટે વચગાળાનો આદેશ પસાર કરવા તરફ ઝોક ધરાવે છે. આવી પરિસ્થિતિની પ્રશંસા કરી શકાય નહીં કારણ કે અદાલત આવો વચગાળાનો આદેશ પસાર કરીને સેવા રેકૉર્ડમાં નોંધાયેલી જન્મતારીખની શુદ્ધતા અંગેના મુદ્દાને નક્કી કરતા પહેલાં જ કર્મચારીને રાહત આપે છે. આવા વચગાળાના આદેશો વિવિધ ગૂંચવણો ઊભી કરે છે. અપેક્ષિત ખાલી જગ્યા કે જેના માટે ક્રમમાં આગળનો કર્મચારી રાહ જોઈ રહ્યો હોય તે સાકાર થતી નથી, જેના કારણે જુનિયરને બઢતી નકારવામાં આવે છે જેને તે હંમેશાં માનતો આવ્યો હોય છે કે સિનિયરની નિવૃત્તિ પર તેનો હક બનશે. વડી અદાલતે, તેથી, અપીલકર્તા દ્વારા નક્કી કરાયેલ પ્રતિવાદીની જન્મતારીખ/ઉંમરમાં હસ્તક્ષેપ કરીને ભૂલ કરી છે. [૩૪૩-બી-એફ; ૩૪૯-સી]

સેક્રેટરી એન્ડ કમિશનર, હોમ ડિપાર્ટમેન્ટ વિ. આર. કિરુબાકરન, ૧૯૯૪ સપ્લીમેન્ટ ૧ એસ.સી.સી. ૧૫૫; બર્ન સ્ટાન્ડર્ડ કો. લિ. વિ. દીનાબંધુ મજુમદાર, ૧૯૯૫ ૪ એસ.સી.સી. ૧૭૨ અને ભારત સરકાર વિ. સી. રામાસ્વામી, ૧૯૯૭ ૪ એસ.સી.સી. ૬૪૭ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

દીવાની અપીલી હકૂમત: સિવિલ અપીલ નં. ૬૧૪૨/૨૦૦૦.

એ.પી.ઓ.ટી. નં. ૫૮૭/૧૯૯૬ માં કલકત્તા વડી અદાલતના
૨૨.૨.૯૯ ના ચુકાદા અને આદેશ પરથી.

અપીલકર્તા વતી અનિપ સચથે અને કુમારી સંધ્યા રાજપાલ. પ્રતિવાદી
વતી બી. કાંતા રાવ અને સુધા ગુપ્તા.

અદાલતનો નીચે મુજબનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ ડી.પી. મોહપાત્રા દ્વારા
જાહેર કરવામાં આવ્યો:

પરવાનગી મંજૂર કરવામાં આવી.

અમે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા છે.

મેસર્સ ભારત કોર્કિંગ કોલ લિ., જે એક સરકારી કંપની છે અને કોલ
ઈન્ડિયા લિ.ની સબસિડિયરી કંપની છે, તે પ્રતિવાદી શ્રી શિવ કુમાર દુષાદ
(ત્યારબાદ 'પ્રતિવાદી' તરીકે ઓળખવામાં આવેલ) ના નોકરીદાતા હતા.
કંપનીએ તેના જનરલ મેનેજર, ચંચ વિક્ટોરિયા એરિયા, પોસ્ટ બરાકર, જિલ્લો
બર્ધમાન, પશ્ચિમ બંગાળ દ્વારા આ વર્તમાન અપીલ દાખલ કરી છે. આ કેસમાં
ઊભો થયેલો વિવાદ પ્રતિવાદીની જન્મતારીખની આસપાસ કેન્દ્રિત છે.

પ્રતિવાદી શરૂઆતમાં ચિરકુંડા કોલ કંપનીમાં નોકરી કરતા હતા જે ખાનગી
માલિકી હેઠળ હતી. સેવામાં પ્રવેશના સમયે, ઉક્ત પ્રતિવાદીનું જન્મ વર્ષ ખાણ
અધિનિયમ, ૧૯૫૨ હેઠળ નિભાવવામાં આવતા ફોર્મ-'બી' રજિસ્ટરમાં ૧૯૩૨

તરીકે નોંધવામાં આવ્યું હતું. કોલ માઈન્સ નેશનલાઈઝેશન એક્ટ, ૧૯૭૩ ના અમલમાં આવતાં, જે કોલસાની ખાણોમાં પ્રતિવાદી કાર્યરત હતા તેની માલિકી સંપૂર્ણપણે કેન્દ્રીય સરકારમાં સ્થાપિત થઈ ગઈ અને ત્યારબાદ તે તમામ બોજાઓમાંથી મુક્ત કરીને અપીલકર્તાને સ્થાનાંતરિત કરવામાં આવી. પ્રતિવાદીની સેવા સંભાળી લેવામાં આવી અને ભૂતપૂર્વ મેનેજમેન્ટ દ્વારા પ્રતિવાદીને સંબંધિત ફોર્મ-‘બી’ રજિસ્ટર સહિતના સેવા રેકૉર્ડ અપીલકર્તાને સોંપવામાં આવ્યા. પ્રતિવાદીનું જન્મ વર્ષ ફોર્મ-‘બી’ રજિસ્ટરમાં ૧૯૩૨ તરીકે નોંધાયેલું હોવાથી, તેઓ ૧૯૯૨ માં વયનિવૃત્ત થવાના હતા. જન્મતારીખની ઉક્ત નોંધ અપીલકર્તા દ્વારા નિભાવવામાં આવતા ફોર્મ-‘બી’ રજિસ્ટરમાં આગળ લઈ જવામાં આવી હતી.

૧૯૭૩ માં પ્રતિવાદીએ ડાયરેક્ટર જનરલ ઓફ માઈન્સ સેફ્ટી દ્વારા લેવાયેલી પરીક્ષાઓમાં સફળતાપૂર્વક ઉત્તીર્ણ થઈને ગેસ ટેસ્ટિંગ અને માઈનિંગ સિરદારશિપના પ્રમાણપત્રો મેળવ્યા હતા. ઉક્ત પ્રતિવાદી દ્વારા સબમિટ કરવામાં આવેલી વિગતોના આધારે પ્રમાણપત્રમાં તેમની જન્મતારીખ ૯.૨.૧૯૪૬ તરીકે દર્શાવવામાં આવી હતી. ૧૯૮૭-૮૮ માં જ્યારે અપીલકર્તા તે કર્મચારીઓના રેકૉર્ડ તૈયાર કરવાની પ્રક્રિયામાં હતા જેમની સેવાઓ કોલ માઈન્સ નેશનલાઈઝેશન એક્ટ હેઠળ લેવામાં આવી હતી, ત્યારે પ્રતિવાદીએ ઉપરોક્ત પ્રમાણપત્રો પર આધાર રાખીને તેમની જન્મતારીખ ૯.૨.૧૯૪૬ હોવાનો દાવો કર્યો હતો. ખાણ અધિનિયમ હેઠળ નિભાવવામાં આવતા ફોર્મ-‘બી’ રજિસ્ટરમાં નોંધાયેલી પ્રતિવાદીની જન્મતારીખ અને ગેસ ટેસ્ટિંગ

તથા માઈનિંગ સિરદારશિપ પ્રમાણપત્રોમાં દર્શાવેલ તારીખ વચ્ચેની સ્પષ્ટ વિસંગતતાને ધ્યાનમાં રાખીને, અપીલકર્તાએ મેનેજમેન્ટ અને કંપનીના કામદારોનું પ્રતિનિધિત્વ કરતી યુનિયન વચ્ચે થયેલા સમાધાનની શરતો મુજબ, તેના મેડિકલ બોર્ડને પ્રતિવાદીની સાચી ઉંમર નક્કી કરવા વિનંતી કરી અને ઉક્ત પ્રતિવાદીને મેડિકલ બોર્ડ સમક્ષ હાજર થવા જણાવ્યું. મેડિકલ બોર્ડે પ્રતિવાદીની તપાસ કરીને ૧૩.૧૦.૧૯૮૮ ના રોજ તેમની ઉંમર ૫૨ વર્ષ નક્કી કરી. મેડિકલ બોર્ડના અહેવાલના આધારે પ્રતિવાદીની જન્મતારીખ ૧૩.૧૦.૧૯૩૬ અને તેમની વયનિવૃત્તિની તારીખ ૧૩.૧૦.૧૯૮૬ તરીકે લેવામાં આવી.

આશરે ત્રણ વર્ષ પછી પ્રતિવાદીએ કલકત્તા વડી અદાલત સમક્ષ ૧૯૯૧ ની રિટ પિટિશન નં. ૩૫૩૭ દાખલ કરી, જેમાં અન્ય બાબતોની સાથે અપીલકર્તાને તેમની જન્મતારીખ ૯.૨.૧૯૪૬ તરીકે નોંધવાનો નિર્દેશ આપવાની માંગ કરી. તેમણે ડાયરેક્ટર જનરલ ઓફ માઈન્સ સેફ્ટી દ્વારા એનાયત કરાયેલા માઈનિંગ સિરદારશિપ અને ઓવરમેનશિપના પ્રમાણપત્રો પર આધાર રાખ્યો હતો. વડી અદાલતના વિદ્વાન સિંગલ જજે ૨૦.૧.૧૯૯૪ ના આદેશ દ્વારા અપીલકર્તાને પ્રતિવાદીની જન્મતારીખ સુધારવા માટેની તેમની રજૂઆત પર વિચાર કરવાનો નિર્દેશ આપીને રિટ પિટિશનનો નિકાલ કર્યો. ૧૪ માર્ચ, ૧૯૯૪ ના રોજ પ્રતિવાદીએ તેમની જન્મતારીખ ૯.૨.૧૯૪૬ તરીકે સુધારવા માટે અરજી કરી. પ્રતિવાદીની ઉક્ત અરજી પર વિચાર કરીને,

અપીલકર્તાએ ૨૧/૨૫.૫.૧૯૯૪ ના આદેશ દ્વારા તેના નિર્ણયની જાણ કરી કે જન્મતારીખના પ્રશ્નને ફરીથી ખોલવા માટે કોઈ આધાર નથી.

પ્રતિવાદીએ કલકત્તા વડી અદાલત સમક્ષ અન્ય એક રિટ પિટિશન, સિવિલ રિટ પિટિશન નં. ૨૭૧૭/૧૯૯૪ દાખલ કરી, જેમાં ૨૧/૨૫.૫.૧૯૯૪ ના આદેશને રદ કરવા અને પાછો ખેંચવા માટે અને તેમની જન્મતારીખ ૯.૨.૧૯૪૬ તરીકે સુધારવાનો નિર્દેશ આપવા માટે રિટ/આદેશની માંગ કરી. તેમણે અપીલકર્તા કંપનીને તેમને ૧.૭.૧૯૯૬ થી નિવૃત્ત કરવા પર મનાઈહુકમ આપવા અને તેમને ૯.૨.૨૦૦૬ સુધી કામ કરવા દેવાની પણ પ્રાર્થના કરી.

અપીલકર્તાએ તેની સામી એફિડેવિટમાં અન્ય બાબતોની સાથે દલીલ કરી હતી કે જે.બી.સી.સી.આઈ. દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી અમલીકરણ સૂચના નં. ૭૬ મુજબ, આ બાબતમાં બોર્ડનો નિર્ણય બંધનકર્તા અને આખરી છે અને વધુમાં દલીલ કરી હતી કે પ્રતિવાદીનો (તેમાંના રિટ અરજદાર) દાવો કે તેમની જન્મતારીખ ૯.૨.૧૯૪૬ છે તે સ્વીકારી શકાય નહીં કારણ કે તે તારીખ મુજબ, જ્યારે તેઓ ૧૯૬૦ માં સેવામાં પ્રવેશ્યા ત્યારે તેમની ઉંમર આશરે ૧૪ વર્ષની હશે જે ખાણ અધિનિયમ, ૧૯૫૨ હેઠળ રોજગાર માટે નિર્ધારિત લઘુત્તમ વય, ૧૮ વર્ષની વિરુદ્ધ છે.

વિદ્વાન સિંગલ જજે રિટ પિટિશન મંજૂર કરી અને અપીલકર્તાને પ્રતિવાદીની જન્મતારીખ ૯.૨.૧૯૪૬ તરીકે સુધારવાનો નિર્દેશ આપ્યો અને આદેશ આપ્યો કે તેઓ વર્ષ ૨૦૦૬ માં સેવામાંથી વયનિવૃત્ત થશે, જેમાં અન્ય

બાબતોની સાથે એવું ઠરાવવામાં આવ્યું કે જે પ્રમાણપત્રોમાં પ્રતિવાદીની જન્મતારીખ ૯.૨.૧૯૪૬ તરીકે નોંધવામાં આવી હતી તેની સચ્ચાઈ પર શંકા કરી શકાય નહીં. અપીલકર્તાએ સિંગલ જજના ચુકાદાને પડકારતી અપીલ દાખલ કરી. વડી અદાલતની ડિવિઝન બેન્ચે સિંગલ જજના ચુકાદામાં એવો સુધારો કર્યો કે પ્રતિવાદી ૨૦૦૬ ના બદલે વર્ષ ૨૦૦ 4 માં વચનિવૃત્ત થશે. ડિવિઝન બેન્ચના ચુકાદામાં જણાવ્યા મુજબનું કારણ નીચે મુજબ છે:

"એવો આદેશ આપવામાં આવે છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલો અને પચીસમી સપ્ટેમ્બર, એક હજાર નવસો છત્રુંની તારીખનો આદેશ આ હદ સુધી સુધારવામાં આવે છે કે અરજદાર વર્ષ ૧૯૬૦ માં જોડાયા હોવાથી, તેઓ તે સમયે માત્ર ૧૪ (ચૌદ) વર્ષની ઉંમરના હતા અને વૈધાનિક વય મર્યાદા ૧૬ (સોળ) વર્ષ હોવાથી તેમને બે હજાર છ સુધી ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ નહીં પરંતુ તેમણે બે હજાર ચાર સુધી ચાલુ રહેવું જોઈએ અને તેને એ રીતે ગણવામાં આવશે જાણે કે તેઓ ૧૬ (સોળ) વર્ષની ઉંમરે જોડાયા હોય. અને એવો વધુ આદેશ આપવામાં આવે છે કે અન્ય તમામ બાબતોમાં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલો આદેશ કાર્યરત રહેશે."

ઉક્ત ચુકાદો આ અપીલમાં પડકાર હેઠળ છે.

અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે પ્રતિવાદી દ્વારા ઊભો કરાયેલ વિવાદ સેવા નિયમોમાં દર્શાવેલી પ્રક્રિયાને અનુસરીને કંપની દ્વારા નક્કી કરવામાં આવ્યો હોવાથી અને તેમની વચનિવૃત્તિની તારીખ મેડિકલ બોર્ડના અહેવાલના આધારે ગણવામાં આવી હોવાથી, વડી અદાલતે નોકરીદાતા દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશમાં હસ્તક્ષેપ કરીને ભૂલ કરી છે.

બીજી તરફ પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે સિંગલ જજનો ચુકાદો કોઈ ગેરકાયદેસરતાથી પીડાતો નથી કારણ કે તેમણે તેમનો નિર્ણય ગેસ ટેસ્ટિંગ અને માઈનિંગ સિરદારશિપ પ્રમાણપત્ર પર આધારિત રાખ્યો હતો જે ખાણ અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ કર્મચારીની તરફેણમાં જારી કરવામાં આવ્યું હતું. તેમની વધુ દલીલ એવી હતી કે ડિવિઝન બેન્ચે સિંગલ જજના ચુકાદામાં સુધારો કરવો જોઈતો નહોતો. તેમણે એમ પણ દલીલ કરી હતી કે પ્રતિવાદીએ સિંગલ જજના ચુકાદામાં ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા કરવામાં આવેલા સુધારાને પડકારતી એક કોસ ઓબ્જેક્શન (સામે વાંધો) દાખલ કર્યો છે જેને, વિદ્વાન વકીલની રજૂઆત મુજબ, આ અદાલત દ્વારા મંજૂર કરવો જોઈએ.

આ કેસમાં વિચારણા માટે ઉદ્ભવતો પ્રથમ પ્રશ્ન એ છે કે શું વડી અદાલત, કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની કાર્યવાહીમાં નોકરીદાતા દ્વારા નિભાવવામાં આવતા સેવા રેકૉર્ડમાં નોંધાયેલી જન્મતારીખમાં હસ્તક્ષેપ કરવામાં સાચી હતી?

અગાઉના ફકરાઓમાં ચર્ચા કરાયેલ કેસની હકીકતો પરથી જે સ્થિતિ ઉભરી આવે છે તે એ છે કે પ્રતિવાદી નેશનલાઇઝેશન એક્ટ હેઠળ ખાણના રાષ્ટ્રીયકરણ પર અપીલકર્તાની સેવામાં સમાવિષ્ટ થતાં પહેલાં એક ખાનગી કોલિયરી (ચિરકુંડા કોલ કંપની) ના કર્મચારી હતા. અપીલકર્તા દ્વારા સ્પષ્ટપણે દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે અગાઉના નોકરીદાતા પાસેથી મળેલા સેવા રેકૉર્ડ પ્રતિવાદીનું જન્મ વર્ષ '૧૯૩૨' દર્શાવતા હતા. અમારું ધ્યાન એવી કોઈ રજૂઆત તરફ દોરવામાં આવ્યું નથી જેમાં પ્રતિવાદીએ ઉપરોક્ત દાવાનો ઈનકાર

કર્ચો હોય કે ન તો અમારી સમક્ષ એવું દર્શાવવા માટે કોઈ સમકાલીન સામગ્રી મૂકવામાં આવી છે કે વાસ્તવિક સ્થિતિ અન્યથા હતી. અગાઉના નોકરીદાતા અને અપીલકર્તા કંપની હેઠળ આશરે ૨૦ વર્ષની સેવા પછી, પ્રતિવાદીએ એવો દાવો ઊભો કર્યો કે તેમની જન્મતારીખ ૯.૨.૧૯૪૬ હતી અને ૧૯૩૨ નહીં. અપીલકર્તાએ આવા કેસમાં કર્મચારીની જન્મતારીખ/ઉંમર નક્કી કરવાની પ્રક્રિયાને અનુસરીને આ મામલો મેડિકલ બોર્ડને મોકલ્યો અને પ્રતિવાદીને બોર્ડ સમક્ષ હાજર થવા સૂચના આપી. મેડિકલ બોર્ડે પ્રતિવાદીની તપાસ કર્યા પછી ૧૯૮૮ માં તેમની ઉંમર ૫૨ વર્ષ નક્કી કરી. મેડિકલ બોર્ડના અહેવાલને સ્વીકારીને, અપીલકર્તાએ પ્રતિવાદીનું જન્મ વર્ષ ૧૯૩૬ તરીકે રાખ્યું. આમ પ્રતિવાદીને ૧૯૯૨ ના બદલે ૧૯૯૬ માં વયનિવૃત્તિનો લાભ આપવામાં આવ્યો. અપીલકર્તાના નિર્ણયથી અસંતુષ્ટ થઈને પ્રતિવાદી રિટ પિટિશનમાં આ મામલો વડી અદાલત સમક્ષ લઈ ગયા. પ્રથમ તબક્કે, વડી અદાલતે અપીલકર્તાને પ્રતિવાદી દ્વારા કરવામાં આવનારી રજૂઆત પર વિચાર કરવાના નિર્દેશ સાથે કેસનો નિકાલ કર્યો. સંબંધિત સત્તાધિકારી દ્વારા રજૂઆત પર વિચાર કરવામાં આવ્યો અને તેને ફગાવી દેવામાં આવી. પ્રતિવાદીએ તેમનું જન્મ વર્ષ ૧૯૩૬ નહીં પણ ૧૯૪૬ હોવાના તેમના દાવાનો પુનરોચ્ચાર કરતી અન્ય એક રિટ પિટિશન દાખલ કરીને ફરીથી વડી અદાલતનો સંપર્ક કર્યો, જેનો અગાઉ નોંધ્યા મુજબની પદ્ધતિએ નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો.

આ કેસમાં વડી અદાલતના સિંગલ જજ અને ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદાની માન્યતા અને ટકવાપાત્રતાના પ્રશ્નમાં પ્રવેશતા પહેલા અમે એ

અવલોકન કરવા માંગીએ છીએ કે એવા કેસમાં જ્યાં કર્મચારીની જન્મતારીખ અંગેનો વિવાદ સેવામાં જોડાયાના લાંબા સમય પછી ઊભો કરવામાં આવ્યો હોય અને આ મામલો સંબંધિત સત્તાધિકારીના ધ્યાન પર આવ્યો હોય અને નોકરીદાતા દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા સેવા નિયમો અથવા સામાન્ય સૂચનાઓ હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયાને અનુસરીને નક્કી કરવામાં આવ્યો હોય અને કર્મચારીનો એવો કોઈ કેસ ન હોય કે રેકૉર્ડ પર દેખીતી રીતે કોઈ ગાણિતિક ભૂલ અથવા ટાઈપગ્રાફિકલ ભૂલ થઈ હોય, ત્યારે વડી અદાલતે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ તેની અસાધારણ હકૂમતનો ઉપયોગ કરીને નોકરીદાતાના નિર્ણયમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

વર્તમાન કેસમાં મુખ્ય પ્રશ્ન એ છે કે શું પ્રતિવાદી દ્વારા ત્યારબાદ ૯.૬.૧૯૭૩ ના રોજ અને ૩.૧૧.૧૯૮૩ ના રોજ મેળવેલા બે પ્રમાણપત્રો સ્વીકારવા જોઈએ અને તેમાં નોંધાયેલી જન્મતારીખને નિર્ણાયક ગણવી જોઈએ. આ પ્રશ્ન અનિવાર્યપણે હકીકતનો છે. આ પ્રશ્નના નિર્ધારણ માટે સંબંધિત હકીકતના મામલાઓની વિગતવાર પૂછપરછ જરૂરી છે. સંપૂર્ણ હોવાનો દાવો કર્યા વિના એવું કહી શકાય કે આવા મામલામાં ધ્યાનમાં લેવાના કેટલાક સંબંધિત પાસાઓ એ છે કે શું પ્રમાણપત્રો કોઈ અધિનિયમ અથવા વૈધાનિક નિયમો હેઠળ તે જારી કરવા માટે સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા જારી કરવામાં આવ્યા છે; શું પ્રમાણપત્ર જારી કરનાર સત્તાધિકારીએ પ્રમાણપત્ર જારી કરતા પહેલા વ્યક્તિની જન્મતારીખના પ્રશ્નની તપાસ કરવી અધિનિયમ કે નિયમો હેઠળ જરૂરી છે અને આવી તપાસ પર સત્તાધિકારીએ જન્મતારીખ પ્રમાણપત્રમાં નોંધ્યા મુજબની

શોધી કાઢી છે કે પછી પ્રમાણપત્ર ધારક દ્વારા કરાયેલા ખુલાસાના આધારે જ નોંધ કરવામાં આવી છે. અગાઉના કેસમાં પ્રમાણપત્રમાં જન્મતારીખ અંગેની નોંધ સાથે થોડી પવિત્રતા જોડાયેલી હોઈ શકે છે જો કે તે નિર્ણાયક નથી, પાછળના કેસમાં સંબંધિત સત્તાધિકારી તરફથી કોઈ તપાસ વિના પ્રમાણપત્ર ધારકના પોતાના જાહેરનામા/ખુલાસા પર આધારિત નોંધનો કોઈ અર્થ રહેતો નથી જ્યારે જન્મતારીખ અંગેનો વિવાદ નિર્ણય માટે ઉદ્ભવે છે. અહીં એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે પ્રશ્નગત પ્રમાણપત્રો સામે અપીલકર્તા વતી ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓમાંનો એક એ છે કે પ્રમાણપત્રો કોલિયરીના મેનેજર દ્વારા જારી કરવામાં આવ્યા ન હતા જેઓ આ મામલામાં સક્ષમ સત્તાધિકારી હતા. જો પ્રતિવાદી આ દસ્તાવેજો પર પોતાનો કેસ આધારિત રાખતા હતા તો રેકૉર્ડ પર પુરાવા લાવવાની જવાબદારી તેમની હતી જે સામગ્રી પરથી વ્યાજબી રીતે એવું તારણ કાઢી શકાય કે પ્રમાણપત્રમાં નોંધાયેલી જન્મતારીખ સાચી છે. આદર્શ મધ્ય વિદ્યાલયના હેડ માસ્ટર દ્વારા જારી કરાયેલા કથિત દસ્તાવેજ અંગે પણ આવી જ સ્થિતિ છે જેમાં પ્રતિવાદીએ અભ્યાસ કર્યો હોવાનો આક્ષેપ છે. આ દસ્તાવેજ સ્કૂલ લીવિંગ સર્ટિફિકેટ હોવાનું જણાવવામાં આવ્યું છે જેમાં પ્રતિવાદીનું જન્મ વર્ષ ૧૯૪૬ નોંધાયેલું છે. રેકૉર્ડ પર એવી કોઈ સામગ્રી ઉપલબ્ધ નથી કે જ્યારે આ દસ્તાવેજ પ્રતિવાદીને જારી કરવામાં આવ્યો હતો; ત્યારે જ્યારે તેઓ ખાનગી કોલિયરી (ચિરકુંડા કોલ કંપની) માં સેવામાં પ્રવેશ્યા ત્યારે તેમણે તેમની ઉંમરના સમર્થનમાં તેની નકલ રજૂ કરી હતી અને જો તેમ હોય તો જ્યારે પ્રતિવાદીની સેવા અપીલકર્તા દ્વારા સંભાળવામાં આવી ત્યારે આ દસ્તાવેજ સેવા

રેકૉર્ડ સાથે કેમ મોકલવામાં આવ્યો ન હતો. આ કેટલાક એવા પ્રશ્નો છે જેના પર વિચાર કરવાનો આધાર પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવનારા મૌખિક અથવા દસ્તાવેજી પુરાવા પર રહેશે. રિટ હકૂમતમાં વડી અદાલત હકીકતના આવા વિવાદિત પ્રશ્નોની પૂછપરછ હાથ ધરવા માટે યોગ્ય મંચ નથી. આ તબક્કે એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે જો પ્રતિવાદીની જન્મતારીખ ૯.૨.૧૯૪૬ તરીકે લેવામાં આવે તો જ્યારે તેઓ વર્ષ ૧૯૬૦ માં સેવામાં જોડાયા ત્યારે તેમની ઉંમર ૧૪ વર્ષની હશે. રેકૉર્ડ પર એવી કોઈ સામગ્રી ઉપલબ્ધ નથી કે જે ઔદ્યોગિક એકમમાં પ્રતિવાદી સેવામાં જોડાયા હતા તેને કાયદેસર રીતે સગીરને નોકરીમાં રાખવાની મંજૂરી હતી. વાસ્તવમાં આ હકીકતની નોંધ વડી અદાલતની ડિવિઝન બેન્ચે તેના કાયદાકીય ચુકાદામાં લીધી છે અને તેના આધારે ડિવિઝન બેન્ચે વિદ્વાન સિંગલ જજના ચુકાદામાં સુધારો કર્યો અને ઠરાવ્યું કે પ્રતિવાદીની જન્મતારીખ એ રીતે નક્કી થવી જોઈએ જે આ સ્થિતિ સાથે સુસંગત હોય કે સેવામાં જોડાતી વખતે પ્રતિવાદીની ઉંમર ૧૬ વર્ષની હતી. કમનસીબે, ડિવિઝન બેન્ચનો ચુકાદો એવી કોઈ સામગ્રીની ચર્ચા કરતો નથી જેના આધારે અદાલતે આવો અભિપ્રાય લીધો હતો. અદાલતને સેવામાં જોડાવા માટે નિર્ધારિત લઘુત્તમ વય તરીકે ૧૬ વર્ષ ક્યાંથી મળ્યા તેનો ચુકાદામાં કોઈ ઉલ્લેખ નથી.

કર્મચારીની જન્મતારીખ માત્ર કર્મચારી માટે જ નહીં પરંતુ નોકરીદાતા માટે પણ મહત્વપૂર્ણ છે. કર્મચારી દ્વારા આપવામાં આવેલી સેવાની લંબાઈ પર તે વયનિવૃત્તિના કેટલા લાભો મેળવવા પાત્ર થશે તેનો આધાર રાખે છે. તેથી, આવા મામલાઓમાં વિવાદનો નિર્ણય કરતી વખતે અદાલતોએ ધ્યાનમાં રાખવું

જોઈએ કે સેવામાં જોડાયાના લાંબા સમય પછી જન્મતારીખમાં ફેરફાર, ખાસ કરીને જ્યારે કર્મચારી ટૂંક સમયમાં નિવૃત્ત થવાનો હોય જે વહીવટના સામાન્ય નિયમ મુજબ નિભાવવામાં આવતા સેવા રેકૉર્ડમાં નોંધાયેલી તારીખને ખોરવી નાખશે, તેને સામાન્ય રીતે સ્વીકારવી જોઈએ નહીં. આવા કેસમાં તે કર્મચારી પર બોજ ભારે હોય છે જે અદાલતમાં એવો કેસ લઈને આવે છે કે નોકરીદાતા દ્વારા નિભાવવામાં આવતા સેવા રેકૉર્ડમાં જન્મતારીખ અસત્ય અને ખોટી છે. આ બોજ માત્ર નિર્ણાયક પ્રકૃતિના સ્વીકાર્ય પુરાવા રજૂ કરીને જ હળવો કરી શકાય છે. અમે આ અવલોકન કરવા માટે મજબૂર છીએ કારણ કે અમે જોઈ રહ્યા છીએ કે મોટી સંખ્યામાં કેસોમાં જે કર્મચારીઓ નિવૃત્તિની અણી પર હોય છે તેઓ સેવા રેકૉર્ડમાં નોંધાયેલી જન્મતારીખની શુદ્ધતા અંગે વિવાદ ઊભો કરે છે અને અદાલતો સેવા રેકૉર્ડમાં જન્મતારીખની નોંધણીના આધારે વ્યવસ્થિતિની તારીખથી આગળ આવા કર્મચારીઓને ચાલુ રાખવા માટે વચગાળાનો આદેશ પસાર કરવા તરફ ઝોક ધરાવે છે. આવી પરિસ્થિતિની પ્રશંસા કરી શકાય નહીં કારણ કે અદાલત આવો વચગાળાનો આદેશ પસાર કરીને સેવા રેકૉર્ડમાં નોંધાયેલી જન્મતારીખની શુદ્ધતા અંગેના મુદ્દાને નક્કી કરતા પહેલા જ કર્મચારીને રાહત આપે છે. આવા વચગાળાના આદેશો વિવિધ ગૂંચવણો ઊભી કરે છે. અપેક્ષિત ખાલી જગ્યા કે જેના માટે ક્રમમાં આગળનો કર્મચારી રાહ જોઈ રહ્યો હોય તે સાકાર થતી નથી, જેના કારણે જુનિયરને બઢતી નકારવામાં આવે છે જેને તે હંમેશાં માનતો આવ્યો હોય છે કે સિનિયરની નિવૃત્તિ પર તેનો હક બનશે.

આ તબક્કે આપણે અપીલકર્તા દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી કેટલીક સૂચનાઓની નોંધ લઈ શકીએ છીએ જેમાં કર્મચારીની જન્મતારીખ નક્કી કરવા/સુધારવા માટેની પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે. આ દસ્તાવેજ આ મુજબ શીર્ષક ધરાવે છે:

"અમલીકરણ સૂચના નં. ૭૬" "નિર્ધારણ માટેની પ્રક્રિયા"
"કર્મચારીઓની વયની ચકાસણી".

તેની સચ્ચાઈ પક્ષકારો દ્વારા વિવાદિત નથી. વાસ્તવમાં પ્રતિવાદી કર્મચારીએ આ દસ્તાવેજ આ અદાલતમાં દાખલ કરાયેલી સામી એફિડેવિટના જોડાણ આર-૭ તરીકે દાખલ કર્યો છે. ફક્ત 'એ' હેઠળ નિમણૂકના સમયે વય નક્કી કરવાની પદ્ધતિ નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે. ફક્ત 'બી' હેઠળ હયાત કર્મચારીઓના સંબંધમાં જન્મતારીખ નક્કી કરવાના કેસોમાં અનુસરવાની પ્રક્રિયાઓ નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે. ફક્ત 'બી' ના ઉપ-ફક્ત (i) હેઠળ માન્ય યુનિવર્સિટી અથવા બોર્ડ દ્વારા જારી કરાયેલ મેટ્રિક્યુલેશન સર્ટિફિકેટ અથવા હાયર સેકન્ડરી સર્ટિફિકેટ અથવા શિક્ષણ બોર્ડ અને/અથવા જાહેર શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા જારી કરાયેલ મિડલ ફોર્મ સર્ટિફિકેટ ધરાવતા હયાત કર્મચારીના કેસને સાચી જન્મતારીખ તરીકે ગણવો જોઈએ, શરત એ છે કે આ દસ્તાવેજો રોજગારની તારીખ પહેલાં યુનિવર્સિટી/બોર્ડ દ્વારા જારી કરવામાં આવ્યા હોય. ફક્ત બી ના ઉપ-ફક્ત (i)(બી) હેઠળ એવી જોગવાઈ છે કે માઈનિંગ સિરદારશિપ, વિન્ડ અપ એન્જિન અથવા સમાન અન્ય વૈધાનિક

પ્રમાણપત્ર જ્યાં મેનેજરે જન્મતારીખ પ્રમાણિત કરવી પડી હોય તેને અધિકૃત ગણવામાં આવશે.

શરત એ છે કે જ્યાં ઉપર (i)(એ) અને (i)(બી) માં દર્શાવેલ બંને દસ્તાવેજો ઉપલબ્ધ હોય ત્યાં (i)(એ) માં દર્શાવેલ જન્મતારીખને અધિકૃત ગણવામાં આવશે. પેરા બી ની કલમ (ii) માં સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં પણ રેકૉર્ડમાં કોઈ ફેરફાર ન હોય ત્યાં સુધી આવા કેસોને ફરીથી ખોલવામાં આવશે નહીં સિવાય કે મેનેજમેન્ટના ધ્યાન પર કોઈ ખૂબ જ દેખીતી અને સ્પષ્ટ ખોટી નોંધ લાવવામાં આવે. મેનેજમેન્ટ, કેસની યોગ્યતા પર સંતુષ્ટ થયા પછી, વય નિર્ધારણ સમિતિ/મેડિકલ બોર્ડ દ્વારા સુધારા માટે યોગ્ય પગલાં લેશે. 'સી', 'ડી' અને 'ઈ' માં કર્મચારીની વય નક્કી કરવા માટે વય નિર્ધારણ સમિતિ/મેડિકલ બોર્ડ દ્વારા અનુસરવાની પ્રક્રિયાઓ નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે. જોગવાઈઓ આ પ્રમાણે વંચાય છે:

"(સી) ઉપરોક્ત માટે વય નિર્ધારણ સમિતિ/મેડિકલ બોર્ડની રચના મેનેજમેન્ટ દ્વારા કરવામાં આવશે. એવા કર્મચારીઓના કેસમાં જેમની જન્મતારીખ ઉપર (બી)(i)(એ) અથવા (બી)(i)(બી) માં દર્શાવેલી પ્રક્રિયા અનુસાર નક્કી કરી શકાતી નથી, કંપનીના રેકૉર્ડમાં એટલે કે ફોર્મ બી રજિસ્ટર, સીએમપીએફ રેકૉર્ડ અને ઓળખપત્રો (છેડછાડ વગરના) માં નોંધાયેલી જન્મતારીખને આખરી ગણવામાં આવશે, શરત એ છે કે જ્યાં ઉપર દર્શાવેલ રેકૉર્ડમાં નોંધાયેલી વયમાં કોઈ નામાંકન હોય, તો આ મામલો વય નક્કી કરવા માટે મેનેજમેન્ટ દ્વારા રચવામાં આવેલી વય નિર્ધારણ સમિતિ/મેડિકલ બોર્ડને મોકલવામાં આવશે.

(ડી) વચનું નિર્ધારણ, ઉપર દર્શાવેલ સમિતિ/મેડિકલ બોર્ડ કોલિયરી મેનેજમેન્ટ પાસે ઉપલબ્ધ તેમના પુરાવાઓ અને/અથવા ધ્યાનમાં લઈ શકે છે.

(ઈ) વચ નક્કી કરવા માટે રચવામાં આવેલા મેડિકલ બોર્ડે મેડિકલ જ્યુરિસ્પ્રુડન્સની જરૂરિયાતો અનુસાર વચનું સંચાલન કરવું જરૂરી રહેશે અને મેડિકલ બોર્ડ બને ત્યાં સુધી આકારણી કરાયેલી ચોક્કસ વચ દર્શાવશે અને અંદાજિત નહીં."

ઉપર ઉલ્લેખિત સૂચનાઓની જોગવાઈઓ પરથી, એ સ્પષ્ટ છે કે કોઈ હયાત કર્મચારી જેની પાસે ન તો મેટ્રિક્યુલેશન સર્ટિફિકેટ/સેકન્ડરી સ્કૂલ સર્ટિફિકેટ છે કે ન તો કોઈ વૈધાનિક પ્રમાણપત્ર છે જેમાં મેનેજરે જન્મતારીખની નોંધણીને અધિકૃત તરીકે પ્રમાણિત કરી હોય, તેની જન્મતારીખ અંગેના વિવાદના કેસમાં નોકરીદાતાએ આ મામલો મેડિકલ બોર્ડને મોકલવાનો રહેશે. તેથી, પ્રતિવાદીના કેસને મેડિકલ બોર્ડમાં મોકલવા માટે અપીલકર્તા દ્વારા લેવાયેલા પગલામાં કોઈ ભૂલ શોધી શકાતી નથી. સૂચનાઓમાં નિર્ધારિત કાર્યા મુજબ મેડિકલ બોર્ડે કોલિયરી મેનેજમેન્ટ પાસે ઉપલબ્ધ પુરાવાઓ પર અને મેડિકલ જ્યુરિસ્પ્રુડન્સની જરૂરિયાત અનુસાર આ મામલા પર વિચાર કરવાનો રહેશે. અગાઉ નોંધ્યા મુજબ, વર્તમાન કેસમાં મેડિકલ બોર્ડે ૧૯૮૮ માં પ્રતિવાદીની ઉંમર પર વર્ષ નક્કી કરી હતી અને નોકરીદાતાએ (અપીલકર્તા) તે નિર્ધારણને સ્વીકાર્યું હતું. આ સંજોગોમાં વડી અદાલત પાસે નોકરીદાતા (અહીં અપીલકર્તા) દ્વારા નક્કી કરાયેલી જન્મતારીખમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે અને કર્મચારી (અહીં પ્રતિવાદી) દ્વારા દાવો કરાયેલી તારીખને સ્વીકારવી જોઈએ તેવો મેન્ડામસનો રિટ જારી કરવાનો ભાગ્યે જ કોઈ અવકાશ હતો.

સેક્રેટરી એન્ડ કમિશનર, હોમ ડિપાર્ટમેન્ટ અને અન્ય વિ. આર. કિરુબાકરન, ૧૯૯૪ સપ્લીમેન્ટ ૧ એસ.સી.સી. ૧૫૫ ના કેસમાં, આ અદાલતે ઉંમર/જન્મતારીખના સુધારા અંગેના વિવાદમાં ટ્રિબ્યુનલ અથવા વડી અદાલત દ્વારા અપનાવવાનો અભિગમ દર્શાવ્યો હતો, જેમાં નીચે મુજબના અવલોકનો કર્યા હતા:

"જન્મતારીખના સુધારા માટેની અરજીને ટ્રિબ્યુનલ અથવા વડી અદાલત દ્વારા માત્ર સંબંધિત સરકારી કર્મચારીને ધ્યાનમાં રાખીને હાથ ધરવી જોઈએ નહીં. એ દર્શાવવાની જરૂર નથી કે સંબંધિત સરકારી કર્મચારીની જન્મતારીખ સુધારવા માટેના આવા કોઈપણ નિર્દેશની સાંકળ પ્રતિક્રિયા હોય છે, કારણ કે આ પ્રક્રિયામાં તેમની નીચે તેમની સંબંધિત બઢતી માટે વર્ષોથી રાહ જોઈ રહેલા અન્ય લોકો પ્રભાવિત થાય છે. કેટલાકને અપૂરીય નુકસાન થવાની સંભાવના હોય છે, કારણ કે, જન્મતારીખના સુધારાને કારણે, સંબંધિત અધિકારી હોદ્દા પર ચાલુ રહે છે, કેટલાક કેસોમાં વર્ષો સુધી, જે સમયગાળા દરમિયાન સિનિયોરિટીમાં તેમની નીચે રહેલા અને તેમની બઢતીની રાહ જોઈ રહેલા ઘણા અધિકારીઓ તેમની બઢતી હંમેશા માટે ગુમાવી શકે છે. એવા કેસો અજાણ્યા નથી જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ તેના તાત્કાલિક સિનિયરની નિવૃત્તિની તારીખને ધ્યાનમાં રાખીને નિમણૂક સ્વીકારે છે. અમારા મતે, આ એક મહત્વપૂર્ણ પાસું છે, જેને અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા સરકારી કર્મચારીની તેની જન્મતારીખના સુધારાના સંબંધમાં ફરિયાદની તપાસ કરતી વખતે નજરઅંદાજ કરી શકાય નહીં. જેમ કે, જ્યાં સુધી સામગ્રીના આધારે સ્પષ્ટ કેસ, જે પ્રકૃતિમાં નિર્ણાયક હોવાનું માની શકાય, તે પ્રતિવાદી દ્વારા સાબિત કરવામાં ન આવે, ત્યાં સુધી અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલે એવી સામગ્રીના આધારે નિર્દેશ જારી કરવો જોઈએ નહીં જે આવા દાવાને માત્ર બુદ્ધિગમ્ય બનાવે છે. આવો કોઈ નિર્દેશ જારી કરવામાં આવે તે પહેલાં અદાલત અથવા

ટ્રિબ્યુનલ સંપૂર્ણપણે સંતુષ્ટ હોવી જોઈએ કે સંબંધિત વ્યક્તિ સાથે વાસ્તવિક અન્યાય થયો છે અને જન્મતારીખ સુધારવા માટેનો તેનો દાવો નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર અને કોઈપણ નિયમ અથવા આદેશ દ્વારા નક્કી કરાયેલા સમયની અંદર કરવામાં આવ્યો છે. જો આવો કોઈ નિયમ અથવા આદેશ ઘડવામાં આવ્યો ન હોય, જેમાં આવી અરજી દાખલ કરવાની અવધિ નક્કી કરવામાં આવી હોય, તો આવી અરજી તે સમયની અંદર દાખલ થવી જોઈએ, જેને વ્યાજબી ગણી શકાય. અરજદારે આવા દાવાના સમર્થનમાં પુરાવા રજૂ કરવાના રહેશે, જે તેની જન્મતારીખ સંબંધિત અકાટ્ય પુરાવા સમાન હોઈ શકે છે. જ્યારે પણ આવો કોઈ પ્રશ્ન ઉદ્ભવે છે, ત્યારે તેની સર્વિસ બુકમાં તેની જન્મતારીખની ખોટી નોંધણી સાબિત કરવાનો ઓનસ (બોજ) અરજદાર પર હોય છે. ઘણા કેસોમાં સર્વિસ બુકમાં તેમની જન્મતારીખના સંબંધમાં નોંધણીઓની શુદ્ધતા પર સવાલ ઉઠાવીને તેમની નિવૃત્તિની અણી પર અદાલત કે ટ્રિબ્યુનલનો સંપર્ક કરવો તે આવા સરકારી કર્મચારીઓની વ્યૂહરચનાનો એક ભાગ હોય છે. આ પ્રક્રિયા દ્વારા, આ અદાલતના ધ્યાન પર આવ્યું છે કે ઘણા કેસોમાં, જો અંતે તેમની અરજીઓ ફગાવી દેવામાં આવે તો પણ, વચગાળાના આદેશોના આધારે, તેઓ વચનિવૃત્તિની તારીખ પછી મહિનાઓ સુધી ચાલુ રહે છે. અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલે, તેથી, સેવામાં ચાલુ રાખવા માટે વચગાળાની રાહત આપવામાં ધીમું હોવું જોઈએ, સિવાય કે અપ્રતિમ ચારિત્ર્યના પ્રાથમિક દ્રષ્ટિએ પુરાવા રજૂ કરવામાં ન આવે કારણ કે જો સરકારી કર્મચારી સફળ થાય છે, તો તેને હંમેશાં વળતર આપી શકાય છે, પરંતુ જો તે નિષ્ફળ જાય છે, તો તેણે લંબાયેલી સેવાનો અયોગ્ય લાભ ભોગવ્યો હશે અને માત્ર તેના તાત્કાલિક જુનિયર સાથે અન્યાય કર્યો હશે." [ફકરો ૭]

બર્ન સ્ટાન્ડર્ડ કો. લિ. અને અન્ય વિ. દીનાબંધુ મજુમદાર અને અન્ય,
૧૯૯૫ ૪ એસ.સી.સી. ૧૭૨ ના કેસમાં, આ અદાલતે જન્મતારીખ સુધારવા

માટે વડી અદાલતો દ્વારા રિટ પિટિશન સ્વીકારવા અંગે સાવચેતીનો સૂર ઉચ્ચાર્યો હતો. આ અદાલતે અવલોકન કર્યું:

"સરકાર અથવા તેની સંસ્થાઓના કર્મચારીઓ દ્વારા તેમની સેવાઓના અંતિમ તબક્કે અને જ્યારે તેઓ તેમની સેવાઓમાંથી નિવૃત્ત થવાના હોય ત્યારે વડી અદાલતો દ્વારા રિટ અરજીઓ સ્વીકારવી, અમારા મતે, અસમર્થનીય છે. તે એ કારણસર હશે કે કોઈ પણ કર્મચારી જન્મતારીખના સુધારાના અધિકારનો દાવો કરી શકતો નથી અને સરકાર અથવા તેના ઉપક્રમોના કેટલાક કર્મચારીઓની જન્મતારીખના સુધારા માટેની આવી રિટ અરજીઓ સ્વીકારવાથી તેમના જુનિયરોની બઢતીની તકો જોખમાશે અને અન્ય કર્મચારીઓને તેમની નિવૃત્તિ અટકાવવાના એકમાત્ર ઉદ્દેશ્ય સાથે તેમની સેવા કારકિર્દીના અંતિમ તબક્કે સમાન અરજીઓ કરવા માટે અયોગ્ય પ્રોત્સાહન પૂરું પાડશે. સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ વડી અદાલતોમાં નિહિત હકૂમતની અસાધારણ પ્રકૃતિ, અમારા સુવિચારેલા મતે, સરકાર અથવા તેની સંસ્થાઓના કર્મચારીઓને તેમના નોકરીદાતાઓ દ્વારા સ્વીકૃત જન્મતારીખ અનુસાર તેમની પાત્રતાના સમયગાળાથી આગળ સેવામાં ચાલુ રાખવા માટે નથી, જે કહેવાતી નવી મળેલી સામગ્રી પર આધાર રાખે છે. હકીકત એ છે કે સરકાર અથવા તેની સંસ્થાનો કર્મચારી જે દાયકાઓથી સેવામાં છે, નોકરીદાતા દ્વારા સાચી તરીકે સ્વીકારવામાં આવેલી તેની જન્મતારીખ સામે કોઈ પણ વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો નથી, જ્યારે તે અચાનક તેની સેવા કારકિર્દીના અંતિમ તબક્કે વડી અદાલત સમક્ષ તેની સર્વિસ રેકૉર્ડમાં તેની જન્મતારીખ સુધારવાની માંગ કરતી રિટ અરજી સાથે આગળ આવે છે, ત્યારે કર્મચારી દ્વારા આ બાબતમાં વાંધો ન ઉઠાવવાનું વર્તન જ, અમારા મતે, વડી અદાલત માટે સંમતિ, અયોગ્ય વિલંબ અને વિલંબના આધારે આવી અરજીઓ ન સ્વીકારવા માટે પૂરતું કારણ હોવું જોઈએ. તદુપરાંત, વડી અદાલતની વિવેકાધીન હકૂમતનો ઉપયોગ ક્યારેય વ્યાજબી અને

ન્યાયિક રીતે થયો હોવાનું કહી શકાય નહીં જો તે આવી રિટ અરજી સ્વીકારે છે, કારણ કે કોઈ પણ કર્મચારી, જેને તેના "સર્વિસ એન્ડ લીવ રેકૉર્ડ" માં તેની જન્મતારીખ અંગે ફરિયાદ હતી તે વડી અદાલતની અસાધારણ હક્કમતનો લાભ લઈને તેને સુધારવા માટે તેની સેવા કારકિર્દીના અંતિમ તબક્કે સુધી સાચી રીતે રાહ જોઈ શકે નહીં. તેથી, અમને એવું ઠરાવવામાં કોઈ સંકોચ નથી કે સામાન્ય રીતે વડી અદાલતોએ, તેમની વિવેકાધીન રિટ હક્કમતના ઉપયોગમાં, સરકાર અથવા તેની સંસ્થાના કર્મચારી દ્વારા તેની સેવાના અંતિમ તબક્કે, તેની સામાન્ય વચનિવૃત્તિના ગાળાથી આગળ સેવામાં ચાલુ રહેવાના પ્રગટ ઉદ્દેશ્ય સાથે તેના "સર્વિસ એન્ડ લીવ રેકૉર્ડ" અથવા સર્વિસ રજિસ્ટરમાં નોંધાયેલી તેની જન્મતારીખના સુધારાની માંગ કરતી દાખલ કરાયેલી રિટ અરજી/પિટિશન સ્વીકારવી જોઈએ નહીં. [ફકરો ૧૦]

દરેક વડી અદાલતના ભાગ પરની વિવેકબુદ્ધિએ, જો કે, અમારા સુવિચારેલા મતે, કર્મચારી દ્વારા તેની રોજગારના સંબંધમાં સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ દાખલ કરાયેલી જન્મતારીખના સુધારા માટેની પિટિશનમાં વચગાળાની રાહત આપતા અટકાવવી જોઈએ, કારણ કે જન્મતારીખના આવા સુધારાને સંચાલિત કરતી સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિને કારણે, જે ચોક્કસપણે જણાવવામાં આવી છે, તે નીચે મુજબ છે: [ફકરો ૧૧]

જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ રોજગાર મેળવવા ઈચ્છે છે, ત્યારે તે ગર્ભિત રીતે તે શરતો અને નિયમો સાથે સંમત થાય છે જેના પર રોજગાર ઓફર કરવામાં આવે છે. સરકારની સેવામાં અથવા અન્ય કોઈપણ સંસ્થામાં દરેક પદ માટે પદની કાર્યાત્મક આવશ્યકતાઓના આધારે પ્રવેશની લઘુત્તમ વય નિર્ધારિત હોય છે. સંબંધિત વ્યક્તિ તે નિર્ધારિત વયથી નીચે નથી તેની ચકાસણી કરવા માટે તેણે તેની જન્મતારીખ જાહેર કરવી જરૂરી છે. જન્મતારીખની ચકાસણી કરવામાં આવે છે અને જો સાચી જણાય તો તેને

સેવા રેકૉર્ડમાં નોંધવામાં આવે છે. સામાન્ય રીતે એવું માનવામાં આવે છે કે પદધારી દ્વારા જાહેર કરાયેલી જન્મતારીખ સચોટ છે. પરિસ્થિતિ પછી એવી હોય છે કે પદધારી જન્મતારીખ આપે છે અને નોકરીદાતા તેને સેવા રેકૉર્ડમાં નોંધવામાં આવે તે પહેલાં સાચી અને સચોટ તરીકે સ્વીકારે છે. કર્મચારીના નિવેદનના આધારે સેવા રેકૉર્ડમાં કરાયેલી આ નોંધણી કર્મચારીની સ્વેચ્છાએ એકપક્ષીય રીતે બદલી શકાતી નથી સિવાય કે સેવાની શરતો અથવા સંબંધિત નિયમો દ્વારા પરવાનગી આપવામાં આવી હોય તેવી પદ્ધતિ સિવાય. અહીં ફરીથી જન્મતારીખમાં ફેરફાર માટેની વિચારણાઓ વૈવિધ્યસભર હોઈ શકે છે અને નોકરીદાતા તેને માત્ર એક વાસ્તવિક ભૂલ હોવાના દ્રષ્ટિકોણથી જ નહીં પરંતુ સ્થાપનામાં સેવા પર તેની શું અસર પડશે તે દ્રષ્ટિકોણથી પણ જોવાનો હકદાર રહેશે. આ સામાન્ય જ્ઞાન છે કે દરેક સ્થાપનાના નિયમો દ્વારા સંચાલિત સેવાની પોતાની શરતોનો સમૂહ હોય છે. તે સમાન રીતે જાણીતું છે કે વ્યવહારિક રીતે દરેક સ્થાપના સ્થાપનામાં વિવિધ સ્તરો પર સેવામાં પ્રવેશ માટે લઘુત્તમ વય નિર્ધારિત કરે છે. પ્રથમ વિચારવાની બાબત એ છે કે શું સેવામાં પ્રવેશની તારીખે કર્મચારી સુધારેલી જન્મતારીખ પર સેવામાં પ્રવેશ માટે પાત્ર હોત. બીજું, લાંબા સમયના ગાળા પછી તેની જન્મતારીખની સુધારણા સ્થાપનામાં અન્ય લોકોની બઢતીની તકોને ખોરવી નાખશે જેમણે કદાચ એવા આધારે જોડાણ કર્યું હોય કે પદધારી આપેલ તારીખે નિવૃત્ત થશે જે અન્ય લોકો માટે બઢતીના માર્ગો ખોલશે. જો તેમ હોય અને જો જન્મતારીખમાં ફેરફારની પરવાનગી આપવાથી કાર્યક્ષમતા પર પ્રતિકૂળ અસર થવાના પરિણામે નિરાશા પેદા થવાની સંભાવના હોય, તો નોકરીદાતા વિલંબિત તબક્કે તારીખમાં સુધારાની પરવાનગી આપવાનો ઇનકાર કરી શકે છે. એ યાદ રાખવું જોઈએ કે આવો અચાનક અને વિલંબિત ફેરફાર અન્ય લોકોની કાયદેસરની અપેક્ષાઓને ખોરવી શકે છે જેઓ કદાચ એ આશા સાથે સેવામાં જોડાયા હોય કે નિયત તારીખે સિનિયરની નિવૃત્તિ પર વંશવેલામાં ઉપરની તરફ ગતિ થશે. કોઈપણ

કેસમાં આવા કેસોમાં સેવામાં ચાલુ રાખવા માટે વચગાળાનો મનાઈદુકમ આપવો જોઈએ નહીં કારણ કે તે જુનિયરોને અપૂરીય નુકસાન પહોંચાડે છે, જેમાં, તેમને બઢતી નકારવામાં આવશે, જે એવું નુકસાન છે જે જો દાવો આખરે અસ્વીકાર્ય જણાય તો સરભર કરી શકાતું નથી. બીજી તરફ, જો સેવામાં ચાલુ રાખવા માટે કોઈ વચગાળાની રાહત આપવામાં ન આવે અને આખરે જન્મતારીખના સુધારા માટેનો તેનો દાવો સ્વીકાર્ય જણાય, તો નુકસાન તેને તે તમામ નાણાકીય લાભો આપીને સરભર કરી શકાય છે જે જો તે સેવામાં ચાલુ રહ્યો હોત તો તેને મળ્યા હોત. અમે, તેથી, એવા અભિપ્રાયના છીએ કે આવા કેસોમાં વચગાળાની રાહત આપવી તે અવિવેકી ગણાશે." [ફકરો ૧૨]

ભારત સરકાર વિ. સી. રામાસ્વામી અને અન્ય, ૧૯૯૭ ૪ એસ.સી.સી. ૬૪૭ ના કેસમાં, ઓલ ઇન્ડિયા સર્વિસીસ (ડેથ-કમ-રિટાયરમેન્ટ બેનિફિટ્સ) રૂલ્સ, ૧૯૫૮ ના નિયમ ૧૬-એ નું અર્થઘટન કરતાં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું કે સર્વિસ બુકમાં નોંધાયેલી જન્મતારીખ અને ભરતી માટેની અરજીમાં અધિકારી દ્વારા જાહેર કરાયેલી તારીખને કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા સાચી તરીકે સ્વીકારવી પડશે અને આ માત્ર ત્યારે જ બદલી શકાય છે જો ઉપ-નિયમ (૪) હેઠળ એ સાબિત થાય કે જન્મતારીખ સ્વીકારવામાં સદ્ભાવનાપૂર્વકની કારકુની ભૂલ થઈ હતી (જુઓ ફકરો ૧૨).

અગાઉના ફકરાઓમાં થયેલા વિશ્લેષણ અને ચર્ચાઓના આધારે, અમને એવું ઠરાવવામાં કોઈ સંકોચ નથી કે વડી અદાલતે અપીલકર્તા દ્વારા નક્કી કરાયેલ પ્રતિવાદીની જન્મતારીખ/ઉંમરમાં હસ્તક્ષેપ કરીને ભૂલ કરી છે. તે અનુસાર, અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે. ૧૯૯૪ ની રિટ પિટિશન નં. ૨૭૧૭

માં સિંગલ જજનો ચુકાદો અને સુધારા સાથે સિંગલ જજના ચુકાદાને બહાલ રાખતો ડિવિઝન બેન્ચનો ચુકાદો રદ સેટ-અસાઈડ કરવામાં આવે છે. રિટ પિટિશન ફગાવી દેવામાં આવે છે. પરિણામસ્વરૂપ, અપીલકર્તા દ્વારા નક્કી કરાયેલ વ્યવસ્થાની તારીખ/વર્ષથી આગળની સેવાના આધારે પ્રતિવાદી કોઈપણ સેવા લાભ માટે હકદાર રહેશે નહીં, સિવાય કે તેમના દ્વારા અગાઉ મેળવેલા પગાર/વેતન સિવાય. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી.

અપીલ ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.